

Analiza pojava oblika i metoda otkrivanja pranja novca

Batinić, Mirna

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, University Department for Forensic Sciences / Sveučilište u Splitu, Sveučilišni odjel za forenzične znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:227:074420>

Rights / Prava: [Attribution-ShareAlike 4.0 International/Imenovanje-Dijeli pod istim uvjetima 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-08**

SVEUČILIŠTE
U
SPLITU



SVEUČILIŠNI
ODJEL ZA
FORENZIČNE
ZNANOSTI

Repository / Repozitorij:

[Repository of University Department for Forensic Sciences](#)



UNIVERSITY OF SPLIT



SVEUČILIŠTE U SPLITU
SVEUČILIŠNI ODJEL ZA FORENZIČNE
ZNANOSTI

FINANCIJSKO – RAČUNOVODSTVENA FORENZIKA

DIPLOMSKI RAD

ANALIZA POJAVNIH OBLIKA I METODA
OTKRIVANJA PRANJA NOVCA

MIRNA BATINIĆ

Split, veljača 2019.

SVEUČILIŠTE U SPLITU
SVEUČILIŠNI ODJEL ZA FORENZIČNE
ZNANOSTI

FINANCIJSKO – RAČUNOVODSTVENA FORENZIKA

DIPLOMSKI RAD

ANALIZA POJAVNIH OBLIKA I METODA OTKRIVANJA
PRANJA NOVCA

MENTOR: IZV. PROF. DR. SC. IVICA FILIPOVIĆ

MIRNA BATINIĆ

MATIČNI BROJ: 384/2016

Split, veljača 2019.

Rad je izrađen u Splitu,

pod nadzorom izv. prof. dr. sc. Ivice Filipovića,

u vremenskom razdoblju od 23. kolovoza do 15. siječnja 2019.

Datum predaje rada: 13.02.2019

Datum prihvatanja rada: 19.02.2019

Datum obrane rada: 26.02.2019

Povjerenstvo: 1. Izv. prof. dr. sc. Marijana Bartulović

2. Doc. dr. sc. Nina Mišić Radanović

3. Izv. prof. dr. sc. Ivica Filipović

SADRŽAJ

1. UVOD	1
1.1. Problem istraživanja	1
1.2. Cilj i metode istraživanja	2
1.3. Struktura rada	3
2. ZAKONSKA REGULATIVA I OTKRIVANJE PRANJA NOVCA	4
2.1. Pojam, faze i metodologija pranja novca	4
2.1.1. Pojam pranja novca	4
2.1.2. Faze pranja novca	6
2.1.2.1. <i>Faza polaganja</i>	7
2.1.2.2. <i>Faza ležanja</i>	7
2.1.2.3. <i>Faza integracije</i>	8
2.1.3. Metodologija pranja novca	9
2.1.3.1. <i>Tipologija kod pravnih osoba</i>	9
2.1.3.1.1. Off shore zone	9
2.1.3.1.2. Nerezidentni računi	11
2.1.3.1.3. Fiktivni računi i ispostavljanje fiktivnih računa	12
2.1.3.1.4. Ulaganje gotovine u financijski sustav	12
2.1.3.1.5. "Front" i "Shell" tvrtke	13
2.1.3.2. <i>Tipologija kod fizičkih osoba</i>	14
2.1.3.2.1. Krijumčarenje novca	14
2.1.3.2.2. Transakcije gotovim novcem	15
2.1.3.2.3. Neuobičajeni veliki polozi gotovine	15
2.1.3.2.4. Povezane transakcije	16
2.1.3.2.5. Doznake iz inozemstva	16
2.1.3.2.6. Mjenjački poslovi	17
2.1.3.2.7. Korištenje kreditne linije	17

2.2. Zakonska regulativa	18
2.2.1. Zakon o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma	18
2.2.2. Sustav sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma u Republici Hrvatskoj ...	20
2.3. Dubinska analiza stranke	23
3. PRIMJERI PRANJA NOVCA I FINANCIRANJA TERORIZMA	30
3.1. Primjeri pranja novca	30
3.1.1. Ispostavljanje fiktivnih računa	30
3.1.2. Sumnjiva procjena nekretnina	32
3.2. Primjeri financiranja terorizma	33
3.2.1. Zloupotreba zakonite dobrotvorne organizacije	33
3.2.2. Podaci s kreditnih kartica ukradenih putem Interneta	34
4. ZAKLJUČAK	35
5. LITERATURA	36
6. SAŽETCI	38
7. ŽIVOTOPIS	40

1. UVOD

1.1. Problem istraživanja

Organizirani kriminal, pranje novca i financiranje terorizma sve su prisutniji oblici nezakonitog ponašanja u cijelom svijetu. Tome, jednim dijelom, pogoduju moderne tehnologije i sofisticirani sustavi plaćanja. Raznovrsne metode i tehnike koje uključuju protok novca kroz financijski i nefinancijski sustav daju dodatni značaj prevenciji pranja novca i financiranja terorizma.

Sprječavanje pranja novca i financiranja terorizma u Republici Hrvatskoj uređeno je Zakonom o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma. Taj Zakon stupio je na snagu 1. siječnja 2018. Tim su Zakonom u pravni sustav Republike Hrvatske prenesene Direktiva 2015/849 (koja se odnosi na sprječavanje korištenja financijskog sustava u svrhu pranja novca ili financiranja terorizma), Uredba 2015/847 (zanimljiva zbog pravila o informacijama o platiteljima i primateljima koje su priložene prijenosima novčanih sredstava u bilo kojoj valuti radi sprečavanja, otkrivanja ili istraživanja pranja novca ili financiranja terorizma) i Uredba 1889/2005 (koja se bavi kontrolama gotovine koja se unosi ili iznosi iz Europske unije). Nadalje, Zakonom se nadograđuje postojeći sustav sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma u Republici Hrvatskoj te se uvodi novi standard s ciljem sprječavanja zloupotrebe financijskog sustava Republike Hrvatske u prikriivanju nezakonito stečenih sredstava.

Novim se Zakonom uvodi i nova svota transakcije za koji se propisuju posebna postupanja. Prethodni Zakon je propisivao ograničenje u poslovanju s gotovinom, tako što je zabranjeno obavljanje naplate u gotovini u iznosu koji prelazi 105.000,00 kuna odnosno u poslovima s nerezidentima u vrijednosti koja prelazi 15.000,00 eura, prilikom prodaje robe i pružanja usluga, prodaje nekretnina, primanja zajmova te prodaje prenosivih vrijednosnih papira ili udjela. Novost u odnosu na prethodni Zakon je snižavanje praga sa 105.000,00 kuna na 75.000,00 kuna te uvođenje općeg ograničenja i na izvršenje plaćanja u gotovini od strane pravne ili fizičke osobe koja obavlja registriranu djelatnost u RH.

Problem istraživanja rada predstavljaju načini pranja novca koji su sve prisutniji na tržištu te koji uz sve moderniju i sofisticiraniju tehnologiju omogućuju da se tok novca sakrije. Iako se govori o bilijunima i trilijunima opranog novca, ovaj fenomen pranja novca, korupcije i tome slično proizvodi učinke usporavanja gospodarskog rasta i sprječavanja razvoja poduzetništva.

1.2. Cilj i metode istraživanja

Cilj diplomskog rada je prezentirati i analizirati pojavne oblike pranja novca i metode njihovog otkrivanja i sprječavanja. U ovom će se radu prikazati metode otkrivanja pranja novca kako kroz teoriju tako i kroz praktične primjere. Prilikom izrade rada koristit će se nekoliko metoda znanstvenog istraživanja. Teorijski dio rada temelji se na pregledu znanstvene i stručne literature iz računovodstvene forenzike i poreza, interneta, ... U radu su primijenjene sljedeće metode: induktivna metoda, metoda analize, metoda sinteze, povijesna metoda, metoda klasifikacije, metoda komparacije i metoda deskripcije.

- **Induktivna metoda** je sustavna primjena induktivnog načina zaključivanja kojim se na temelju analize pojedinačnih činjenica dolazi do općeg zaključka.
- **Metoda analize** je postupak znanstvenog istraživanja raščlanjivanjem složenih pojmova, sudova i zaključaka na njihove jednostavnije sastavne dijelove i elemente.
- **Metoda sinteze** je proces objašnjavanja složenih misaonih cjelina s pomoću jednostavnih misaonih tvorevina.
- **Povijesna metoda** je postupak kojim se na temelju raznih dokumenata i dokaznog materijala može saznati sve što se u prošlosti dogodilo te kako i zašto se dogodilo.
- **Metoda klasifikacije** najstarija je i najjednostavnija znanstvena metoda. Klasifikacija je sustavna i potpuna podjela općega pojma na posebne, u okviru opsega pojma.
- **Metoda komparacije** predstavlja postupak kojim se uočavaju i uspoređuju sličnosti i zajednička obilježja dvaju ili više događaja, pojava ili objekata.
- **Metoda deskripcije** je postupak jednostavnog opisivanja ili očitavanja činjenica, procesa i predmeta u prirodi i društvu te njihovih empirijskih potvrđivanja odnosa i veza, ali bez znanstvenog tumačenja i objašnjavanja. Ova se metoda primjenjuje u početnoj fazi znanstvenog istraživanja.

1.3. Struktura rada

Diplomski rad sastoji se od četiri dijela - uvoda i zaključka dok se drugi i treći dio rada bave teorijskim i praktičnim istraživanjem odabrane teme. U uvodnom dijelu definiran je problem istraživanja te su navedene korištene metode i cilj istraživanja. Drugi dio rada teorijski obrađuje pranje novca. U tom su dijelu, osim pojmovnog određenja, prikazane faze i metode pranja novca te zakonska regulativa iz tog područja u Republici Hrvatskoj i dubinska analiza stranke. Treći dio rada sadržava empirijsko istraživanje u kojem se na praktičnim primjerima objašnjavaju pojavni oblici i metode pranja novca. Posljednji dio diplomskog rada sadržava zaključna razmatranja do kojih se došlo provedenim istraživanjem.

2. ZAKONSKA REGULATIVA I OTKRIVANJE PRANJA NOVCA

2.1. Pojam, faze i metodologija pranja novca

2.1.1. Pojam pranja novca

Pranje novca (eng. *money laundering*) je niz aktivnosti u financijskom odnosno gospodarskom poslovanju kojima je krajnji cilj prikrivanje pravoga izvora novca, imovine ili prava priskrbljenih novcem koji je stečen na nezakonit način, kaznenim djelom ili kriminalnim ponašanjem. Važno obilježje pranja novca jest to da njemu uvijek prethodi neka nezakonita ili kriminalna radnja, tzv. predikatno kazneno djelo. Ukratko, pranje novca znači pretvaranje „prljavog“ novca ili druge imovinske koristi, pribavljen na protuzakoniti način u „čisti“ novac koji se koristi kao legalni prihod. Znači, ona imovinska korist, najčešće u konačnici novac, koji bi se prema postojećim zakonima trebao oduzeti kao rezultat kaznenog djela koristi se kao i svaki drugi zakonitim načinom stečeni dohodak. Time se pokušava ne samo prikriti počinjeno kazneno djelo i njime postignuta imovinska korist nego se njegovom daljnjom uporabom stvara konkurencija onima koji zakonitom djelatnošću ostvaruju poslovne prihode.

Neke procjene govore da se godišnje u svijetu "opere" oko 900 milijardi US dolara prljavog novca od čega više od 60 % dolazi iz ilegalne trgovine narkoticima. Ta činjenica prije svega upućuje na povezanost pojave pranja novca s organiziranim kriminalnim skupinama koje stoje iza ilegalne trgovine drogama. Ono što osobito otežava organiziranu akciju svih društvenih čimbenika politike suzbijanja kriminaliteta u borbi protiv pranja novca jesu vrlo brojne i raznovrsne metode pranja novca koje se iz dana u dan mijenjaju i prilagođavaju mjerama poduzetim radi njihova otkrivanja i sprječavanja.¹

Prvi Zakon o pranju novca (*Money Laundering Act*) donesen je 1986. u američkoj saveznoj državi Washington. Predviđao je stroge kazne za obveznike koji neuredno prijavljuju

¹ Sarić, Ž. (2015): Zadaće posrednika u prometu nekretnina u provođenju mjera i radnji za sprječavanje pranja novca i financiranja terorizma, raspoloživo na: <https://www.hgk.hr/documents/predavanje-saric58aaaa16caa19.pdf> [22.11.2018.].

gotovinske novčane transakcije veće od 10.000 USD te ne ispunjavaju obvezu dugog čuvanja potvrda o poslovanju svotama većim od 3.000 USD.²

Međunarodna zajednica donijela je niz konvencija i akata sa svrhom stvaranja učinkovitijeg instrumentarija u borbi protiv organiziranog kriminala, respektirajući pritom činjenicu da novac u današnje vrijeme brzo i lako savladava državne granice, u čemu jednu od odlučujućih uloga ima i kompjutorizacija bankarstva i trgovanja. Republika Hrvatska je, kako zbog svoga geografskog položaja tako i zbog činjenice što pripada krugu tzv. tranzicijskih zemalja, sve zanimljiviji teren za ovu vrstu kriminalne djelatnosti. S tim u vezi Republika Hrvatska prihvatila je velik broj tih akata ili je njihov sadržaj ugradila u svoje zakone, kao što su:³

- Konvencija UN o nedopuštenom prometu opojnim i psihotropnim tvarima (tzv. Bečka konvencija o drogama iz 1988.)

- 40 preporuka Grupe za financijsku akciju (FATF) – G7 najrazvijenijih zemalja (1990.)

- Konvencija Vijeća Europe br. 141 o pranju novca, potrazi, privremenom oduzimanju i oduzimanju dobiti stečene kaznenim djelom (Strasbourg, 8.11.1990.)

- Smjernice Savjeta Europske zajednice o onemogućavanju korištenja ili uporabe financijskog sustava u svrhu pranja novca (Luxemborg, 1991.)

- Rezolucija IX. kongresa o sprječavanju zločina i postupanju s delinkventima (Kairo, 1995.) o međunarodnim instrumentima protiv organiziranog transnacionalnog kriminaliteta (koja preuzima stajališta Svjetske ministarske konvencije o organiziranom zločinu, održane u Napulju 1994.)

- Direktiva Europske zajednice 2001/97/EC od 4. prosinca 2001.

Pranje novca je nedvojivo povezano s organiziranim kriminalom. Riječ je o djelatnosti koja se najčešće obavlja na teritoriju više država. Postupak pranja novca olakšavaju korumpirani djelatnici, manjkavost sustava, financijske i nefinancijske institucije te neusklađenost sa zakonodavnim sustavom.

² Saric, Ž. (2014): Dubinska analiza stranaka u sustavu sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma kod posrednika u prometu nekretnina, raspoloživo na: http://www.agenti.hr/sadrzaj/info-agent/strukovni-forumi/forum-22/22-forum-ZSPNFT_dubinska_analiza.pdf [22.11.2018.].

³ Katušić-Jergović, S. (2007): Pranje novca (Pojam, karakteristike, pravna regulativa i praktični problemi), Hrvatski ljetopis za kazeno pravo i praksu, Zagreb, str. 620-621.

2.1.2. Faze pranja novca

Pranje novca je zapravo proces, a ne pojedinačan čin, pri kojem se koriste mnoge tehnike, a može se teoretski podijeliti u tri faze:

- 1) fazu polaganja (eng. *placement*)
- 2) fazu ležanja (eng. *layering*) i
- 3) fazu integracije (eng. *integration*).

Umjesto navedenih naziva pojedinih faza, The Anty Money Laundering Network preporučio je sljedeće termine:⁴

1. skrivanje (eng. *hide*): to bi odražavalo činjenicu da je gotovina često uvedena u ekonomiju preko komercijalnih poduzeća koja mogu, znajući ili neznajući, biti dio sheme pranja novca, a dokazano je da su najčešće ona posrednici između kriminala i financijskog sektora
2. premještanje (eng. *move*): jasno obrazlaže da se perlač novca koristi transferima, prodajom i kupnjom imovine te mijenja oblik i veličinu gomile novca kako bi zamaglio trag između novca i kaznenog djela ili novca i počinitelja djela
3. ulaganje (eng. *invest*): počinitelj troši novac - može investirati u imovinu (sredstva) ili u stil života.

Te faze u stvarnosti nisu tako odvojene i jasno prepoznatljive. Naime, one se često preklapaju tako da se u svakoj od njih miješa “prljavi” novac s onim legalno stečenim, a ponekad se i preskoči neka faza, što ovisi o mnogim faktorima. Nažalost, nije rijetkost da se i veliki ugledni financijski sustavi (banke, osiguravajuća društva i sl.) ili ugledni pojedinci (odvjetnici, brokeri i sl.), ali i pojedine države, prihvaćaju pružanja usluga kriminalnom miljeu vezanih uz pranje novca, dakako uz određenu proviziju. To rezultira pojačanom korupcijom, a ona, naravno, generira cijeli proces iznova.

⁴ Ibid., str. 623.

2.1.2.1. Faza polaganja

Riječ je o prvom dijelu procesa, kad se sredstva, a to je najčešće gotov novac, ubacuju u financijski sustav ili se koriste kao sredstvo plaćanja pri nabavi različitih vrijednosti. Zapravo, bitno je da se kriminalnim putem stečena sredstva ubacuju u zakonite poslovne tokove. To je krucijalna, najvažnija faza za detekciju prljavog novca, budući da je tada najlakše otkriti prirodu i podrijetlo sredstava. U kriminalnim poslovima uobičajeno se i u pravilu koristi gotovina (bilo da je riječ o manjim iznosima – kod ulične prodaje droge, prostitucije, šverca ljudi i sl., ili pak o većim iznosima – kao npr. kod prodaje većih količina droge, naoružanja, korupcije, razbojništava), upravo zato da bi se izbjeglo identificiranje subjekata koji sudjeluju u takvom poslu. Dakle, takav novac ne može biti upotrijebljen a da se ne otkriju počinitelji nedopuštene aktivnosti kojima su novčana sredstva nastala, pri čemu gotovina u visokim iznosima izaziva pažnju i sumnju, pa se nastoji što prije iz tog oblika pretvoriti u drugi, prikladniji za daljnju uporabu. To je i najrizičnija faza, budući da su prema propisima većine zemalja banke i druge financijske institucije dužne prijaviti svaku veću transakciju.⁵

Ako ne postoje dovoljno dobro razrađene mjere dubinske analize, u ovoj fazi mogući su propusti. Postoje i indikatori prepoznavanja pranja novca, a to su:⁶

- prema vrsti (indikatori koji se odnose na transakcije i na osobe)
- prema sadržaju (indikatori za financijski sektor, nefinancijski sektor te samostalne profesije i struke).

2.1.2.2. Faza ležanja

U ovom dijelu procesa nastoji se vrlo brojnim transakcijama prikriti pravo podrijetlo sredstava, pa i prvog imatelja novca, sa svrhom da se zametne trag izvoru i dobije dojam anonimnosti. Kad se ta faza promatra odvojeno od prve, uočljivo je da je riječ o nizu često pojedinačno legitimnih transakcija, koje imaju ilegalan cilj - odvojiti sredstva od nezakonitog izvora. Najčešće rabljene tehnike u toj su fazi:⁷

- krijumčarenje valute

⁵ Ibid., str. 622.

⁶ Cindori, S. (2009): Unapređenje sustava sprječavanja pranja novca Republike Hrvatske i usklađivanje s međunarodnim standardima, doktorska disertacija, Pravni fakultet, Zagreb, str. 48-49.

⁷ Katušić-Jergović, S. (2007): op. cit., str. 622.

- mijenjanje valute
- doznake sredstava
- korištenje *shell* poduzeća
- korištenje osiguravajućih društava
- korištenje box office i rezidentne pošte
- korištenje uvozno-izvoznih poduzeća
- manipulacije računima
- manipulacije garancijama, obveznicama i vrijednosnicama
- poslovanje preko *off shore* zona te određene gotovinske kupovine.

Ta se faza često sastoji od nekoliko transfera između banaka, brzojavnog i telefonskog doznačivanja između različitih računa otvorenih na različita imena u različitim zemljama, kupovine vrijednih predmeta. Glavni cilj prebacivanja novca na više računa je da se oteža mogućnost praćenja novca.

2.1.2.3. Faza integracije

U toj fazi akteri integriraju svoja sredstva u ekonomiju i financijski sustav, pa ih miješaju s legitimnim sredstvima. Time se, dakako, otežava detekcija pravog izvora novca, što i jest cilj cjelokupne akcije. Ovdje akteri donose odluke o reinvestiranju takvog “prljavog” novca u reproduktivni ciklus kriminalne djelatnosti ili pak u zakonito investiranje – tj. poslovanje koje se odvija sukladno zakonima. Dakako, dio sredstava troši se na raznovrsnu (osobnu) potrošnju počinitelja. U ovoj fazi procesa najpopularnije su sljedeće metode perača novca:⁸

- Osnivanje anonimnih kompanija (poduzeća) u državama u kojim je zajamčena tajnost. Tada sebi mogu davati zajmove iz opranog novca tijekom buduće zakonite transakcije. Štoviše, da povećaju svoje prihode, također će tražiti odbitak poreza zbog vraćanja zajma, a sebi će naplatiti kamate na zajam.
- Slanje lažnih izvozno-uvoznih računa koji precjenjuju robu, što omogućuje peraču da novac iz jednog poduzeća iz jedne zemlje prebaci u drugo poduzeće u drugoj zemlji, a računi mu služe za dokazivanje podrijetla novca financijskim institucijama.

⁸ Ibid., str. 622-623.

- Transferiranje novca zakonitoj banci iz banke koju ima perač, budući da se takve sumnjive banke lako mogu kupiti u mnogobrojnim “poreznim rajevima”.

2.1.3. Metodologija pranja novca

Modaliteti pranja novca razlikuju se ovisno o količini novca koji se želi oprati, relevantnom zakonodavstvu, gospodarstvu i financijskom tržištu, izabranom načinu djelovanja (putem financijskog ili nefinancijskog sektora) i samom procesu (fazama) kroz koji će novac prolaziti do svog finalnog cilja.

Kako su međunarodni transferi najčešće sastavni dio samog procesa pranja novca, napredne tehnologije i elektroničko bankarstvo pružaju nove mogućnosti i okreću smjer razvoja metoda i tehnika njegovog pranja. U posljednje vrijeme je uz problematiku pranja novca vrlo često vezano i pitanje sprječavanja financiranja terorizma za koje je također indikativan elektronički prijenos novca te djelovanje neprofitnih organizacija, društava za osiguranje i nefinancijskog sektora (slobodne profesije i struke).⁹

2.1.3.1. Tipologija kod pravnih osoba

Modus djelovanja pranja novca putem pravnih osoba šireg je opsega od djelovanja fizičkih osoba. Najčešće se koriste u međunarodnom kontekstu: *off shore* zone, nerezidentni računi, fiktivni ugovori i ispisivanje fiktivnih računa, ulaganje gotovine u financijski sustav, *front* ili *shell* društva i sl.

2.1.3.1.1. *Off shore* zone

Off shore zone su vrlo često na prvom mjestu po jačini indicija za sumnju na pranje novca, s obzirom na učestalost transakcija i veličinu transfera. Radi se o područjima koja po definiciji imaju vrlo liberalno postavljenu legislativu glede poslovanja i otvaranja banaka i tvrtki, gdje je vrlo mali postotak poreznih obveza, a vrlo izražena i jaka bankovna tajna. Glavna karakteristika *off shore* zona obuhvaća unos robe ili novca, kao i osnivanje poduzeća nerezidenata. Anonimnost financijskih transakcija koje posljedično slijede posebno pogoduju

⁹ Cindori, S. (2009): op. cit., str. 54-55.

nezakonitim aktivnostima kao što su pranje novca, financiranje terorizma, utaja poreza, prijevare i sl. Iskorištavanje financijskih pogodnosti *off shore* zona imaju daljnje negativne posljedice i na međunarodni financijski sustav, ali i na samu državu koja takve pogodnosti nudi. Osnovna značajka *off shore* zona ponajprije je namjera izbjegavanja porezne obveze. Jedan od načina zakonitog izbjegavanja plaćanja poreza na dobit moguć je putem transfernih cijena kojima se dobit premješta u državu s povoljnijim poreznim tretmanom. Djelomično iz istih razloga, *off shore* zone su vrlo pogodne i za pranje novca (i to pranja novca od mnogobrojnih nelegalnih aktivnosti kao što je porezna utaja, trgovina oružjem, prodaja droge, prostitucija i dr.) uz prednosti stroge bankovne tajne, malobrojnih ograničenja u poslovanju s inozemstvom, teritorijalno pozicioniranje u blizini tranzitnih putova droge i sl.¹⁰

Računi *off shore* tvrtki otvaraju se iz bilo kojeg dijela svijeta putem telefona, telefaksa, pisma ili putem interneta. Privatne *off shore* banke spremne su otvoriti račun u roku od 24 sata bez dodatnih uvjeta. Stranka je dužna dostaviti nekoliko osnovnih informacija kao npr. kopiju putovnice, kopiju o vlasništvu tvrtke i zahtjev za otvaranje računa. Jednako tako, poslovanje vezano za takve račune moguće je i na daljinu, uz garanciju visokog stupnja zaštite podataka. Poslovanje se ne odvija u domicilnoj *off shore* zoni već diljem svijeta.

Uzevši u obzir pogodnosti koje nude *off shore* zone bitno je istaknuti da nije svako poslovanje s *off shore* zonama nužno protuzakonito. Takvo poslovanje ima svoju svrhu i ulogu u razvijenom financijskom svijetu zbog čega svjetske banke, osiguravajuća društva i multinacionalne kompanije, pa i hrvatske, posluju s *off shore* zonama, bilo preko svojih *off shore* podružnica, *off shore* tvrtki kćeri ili preko *off shore* fondova. Razlozi takvog poslovanja mogu se tražiti u brojnim pogodnostima. Ublažavanje poreznih obveza, međutečajnih razlika, olakšavanje bankovnih transakcija, upravljanje fondovima, razne burzovne transakcije, upravljanje gotovinom te zaštita privatnosti i poslovnih interesa, kako vlastitih tako i interesa klijenata, za krajnji cilj ima ponajprije povećanje međunarodne konkurentnosti. Iz razloga narušavanja jednakosti pri nadmetanju, investiranju i drugom međunarodnom poslovanju, u hrvatskim uvjetima, a sukladno svjetskim dostignućima i razmatranjima, poslovanje s *off shore* zonama ne bi bilo korisno ograničiti. Međutim, uzevši u obzir paletu mogućnosti koje se nude potencijalnim peraćima novca, Hrvatska narodna banka (u nastavku teksta: HNB) je 2003. donijela Odluku o postupku otvaranja i vođenja deviznih računa i deviznih štednih

¹⁰ Ibid., str. 56-57.

uloga rezidenata u banci, kojom regulira poslovanje s *off shore* zonama i nekooperativnim jurisdikcijama, a istu problematiku dotiče i Zakon o deviznom poslovanju.¹¹

Kako *off shore* zone predstavljaju idealna mjesta za međunarodne transakcije pranja novca, međunarodna zajednica nastoji brojnim mjerama, instrumentima, konvencijama i političkim utjecajima djelovati na njihovo usklađivanje, putem Ujedinjenih naroda (svjetski program protiv pranja novca - GPML), Vijeća Europe (poseban Odbor Moneyvala), Grupe za financijsku akciju razvijenih zemalja svijeta (FATF), Off shore grupe bankarskih kontrolora i Grupe za financijsku akciju karipskih zemlja (CATF). Osobito Egmont grupa, kao svjetsko udruženje financijskih obavještajnih jedinica, vrši stalni pritisak na *off shore* zone u smislu njihove veće kooperativnosti i približavanja svjetskim standardima razmjene podataka o strankama i transakcijama.¹²

2.1.3.1.2. Nerezidentni računi

Jedan od značajnih indikatora za sumnju na pranje novca, iako ne toliko indikativan kao *off shore* zone zbog toga što predstavlja prepoznatljiv, moderan i široko korišten način poslovanja suvremenog bankarstva, zasigurno su nerezidentni računi. Nerezidentni računi su često u vrlo bliskoj vezi s *off shore* zonama jer se transakcije odvijaju preko otvorenih nerezidentnih računa *off shore* zona u državama koje su pogodne radi blizine, razvijenih bankovnih sustava i ustaljenih kanala komunikacija. Slijedi vrlo jednostavan način transfera: tvrtka *off shore* s otvorenim nerezidentnim računom u drugoj državi ispostavlja fakturu koja se legalno plaća preko domaćih banaka na navedeni račun te se tako transferirana sredstva neometano koriste za osobne potrebe, ubacuju u ponovni reprodukcijski ciklus kriminalne aktivnosti ili pokušavaju legalizirati (oprati) u obliku investicijskih sredstava namijenjenih za ulaganje u domaće gospodarstvo i infrastrukturu.¹³

¹¹ Ibid., str. 58-60.

¹² Ibid., str. 60-61.

¹³ Ibid., str. 61.

2.1.3.1.3. Fiktivni računi i ispostavljanje fiktivnih računa

Kao jedna od čestih tehnika, nerijetko vezana uz prethodne metode ali i kao posebna vrsta pranja novca, javlja se kreiranje fiktivnih ugovora i po takvoj "pravnoj osnovi" ispostavljanje fiktivnih računa. Ovo se područje klasificira na dvije cjeline: ¹⁴

- ispostavljanje potpuno fiktivnih računa za, uglavnom, usluge koje se ne mogu i neće izvršiti niti su izvršene (consulting, istraživanje tržišta i sl., uglavnom većina nerobnih plaćanja) i
- ispostavljanje faktura s većim ili manjim iznosima od stvarnih (tzv. podfakturiranje i prefakturiranje) za robu ili manjim dijelom usluge.

Sklapanje fiktivnih ugovora ili ispostavljanje fiktivnih računa jedan je od „klasičnih“ načina pranja novca prilikom kojeg će osoba ili tvrtka osnovati tvrtku ili podružnicu u zemlji iz koje nezakoniti prihod dolazi ili u koju se novac unosi i stavlja u promet. Ako se provede kupoprodaja robe ili usluge uplatit će se određeni iznos novca na račun tvrtke, ali uvećan s obzirom na stvarnu vrijednost robe ili usluge. Razlika između stvarne vrijednosti robe ili usluga i uplaćenog iznosa na račun tvrtke je iznos opranog novca.

Posebnu vrstu pranja novca predstavlja plaćanje na temelju potpuno lažnih faktura pri čemu, za razliku od podfakturiranja ili prefakturiranja, cijeli iznos uplaćenog novca obuhvaća oprani novac. Kako plaćanje robe na temelju lažnih faktura neizostavno zahtjeva papirnatu trag prelaska državne granice i ostale evidencije o stvarnom postojanju robe i njezinoj prodaji, češće će se koristiti izloženi način pranja novca za obavljene usluge jer je vrlo teško procijeniti njihovu stvarnu vrijednost (npr. konzultantske usluge).¹⁵

2.1.3.1.4. Ulaganje gotovine u financijski sustav

Korištenje platnog sustava u zemlji također se pojavljuje kao jedan od oblika i načina pranja novca. Naime, kao četvrta skupina tehnika pranja novca pojavljuje se ulaganje gotovine u financijski sustav, na žiro-račune trgovačkih društava, u vidu pozajmica svih vrsta, kreditnih

¹⁴ Ibid., str. 62-63.

¹⁵ Ibid., str. 63.

odnosa između djelatnika i partnera trgovačkih društava, polaganja fiktivnog dnevnog utrška, kao i transakcije s računa pravne osobe na račune fizičkih osoba (i obrnuto).

Praksa ukazuje da je ovo „školski primjer“ provođenja prve faze procesa pranja novca, a to je faza polaganja prljavog novca u legalan financijski sustav, s ciljem prikrivanja njegovog nezakonitog izvora. I ovaj se način pranja novca može svrstati u klasične metode zbog toga što moderni načini pranja novca obuhvaćaju ulaganje u nefinancijski sektor, oslanjanje na modernu tehnologiju, elektronsko bankarstvo i investicijske fondove.¹⁶

2.1.3.1.5. „Front“ i „Shell“ tvrtke

Iako u terminima „front“ ili „shell“ postoje razlike jer „shell tvrtke“ predstavljaju lažne tvrtke koje služe prikrivanju sredstava pranja novca, dok „front tvrtke“ obavljaju legalne poslovne aktivnosti radi prikrivanja pranja novca, zajednička im je karakteristika obavljanje zakonitih poslova, a osnovna uloga paravan za protok novca na putu prikrivanja njegovog nezakonitog izvora. U ovoj se ulozi može naći bilo koja tvrtka pogodna za „transport“ prljavog novca, bez obzira na veličinu: restorani, putničke agencije, društva za osiguranje, casina, mjenjačnice i sl.

Uloga im može biti različita, ovisno o tome osnivaju li se u zemlji ili inozemstvu (npr. u *off shore* zoni), a pogodne su kako u fazi oplemenjivanja sredstava tako i u fazi integracije u legalni sustav. Iz sadržaja uloge koja proizlazi nakon provedenog ciklusa pranja novca razvidne su njezine prednosti nad klasičnim načinima pranja novca. Značajno je to što ne privlači pažnju educiranih službenika bankovnog i nebankovnog sektora zbog čega se izlaže manjem riziku sumnje i otkrivanja. Svakako će se povremeni, manji iznosi gotovog novca lakše utopiti u redovno poslovanje tvrtke kojoj se poslovanje gotovim novcem podrazumijeva, nego izlaganje prljavog novca u financijski ili nefinancijski sustav „bez pokrića“.¹⁷

Situacija se dodatno komplicira ako se nezakonito stečeni prihod unosi u *off shore* zonu u kojoj se nalazi „front“ ili „shell“ tvrtka, bez obzira bavi li se ona zakonitim poslovanjem i na taj način prikriva nezakonitu aktivnost osobe koja pere novac ili postoji isključivo za protok prljavog novca na ime npr. konzultantskih usluga. Moguća je i kombinirana uloga, odnosno osnivanje tvrtke kojoj je osnovna djelatnost npr. kupoprodaja nekretnina, a zapravo kupuje

¹⁶ Ibid., str. 63.

¹⁷ Ibid., str. 64.

nekretnine za pravog vlasnika nezakonito stečenih sredstava, sakrivenog iza nekoliko fizičkih ili pravnih osoba.

Posljedica izložene metodologije pranja novca pravnih osoba očituje se u direktnoj šteti za financijski sustav zemlje glede umanjivanja ili potpunog izbjegavanja poreznih obveza, dovođenja trgovačkih društava u stečaj i nezakonitog odljeva sredstava (devizne efektive u inozemstvo). U slučaju financijskih institucija evidentna je direktna šteta za štediša i komitente banaka i drugih institucija. Šire promatrajući, posljedice se osjećaju i na proračunskim stavkama. Svakako se ne smije zanemariti niti priljev prljavog novca međunarodnog organiziranog kriminala i njegovo ubacivanje u domaći financijski sustav, što za posljedicu ima razaranje financijskog sustava, financijske stabilnosti i kredibiliteta zemlje u cjelini.¹⁸

2.1.3.2. Tipologija kod fizičkih osoba

Osim razvijenih metoda i tehnika pranja novca pravnih osoba u praksi se pojavljuju i pojavnici oblici pranja novca fizičkih osoba, rezidenata i nerezidenata. Uz veliki broj raznovrsnih mogućnosti pranja novca od strane fizičkih osoba, izdvojene su i obrađene samo najčešće metode i tehnike, kao i one koje se najčešće koriste u Republici Hrvatskoj a to su: krijumčarenje novca, transakcije gotovim novcem, neuobičajeno veliki polozi gotovine, povezane transakcije, doznake iz inozemstva, mjenjački poslovi i korištenje kreditne linije.

2.1.3.2.1. Krijumčarenje novca

Jedna od najstarijih i najjednostavnijih tehnika pranja novca je krijumčarenje novca. Javlja se na samom početku procesa pranja novca čime se direktno prekida vidljiva veza između novca, vlasnika i nezakonitog izvora. S jedne se strane može reći da je najučinkovitija jer za sobom ne ostavlja pisani trag, ali i najrizičnija, posebno za osobu koja ju fizički prenosi preko državne granice. Nezakonita sredstava se najčešće prenose u stranu zemlju koja ima stroge zakone o tajnosti bankovnih računa, ili u *off shore* zone zbog lakog kupovanja ili osnivanja tvrtke, kupnje dionica i vrijednosnica, osnivanja banaka ili drugih načina manipulacije

¹⁸ Ibid., str. 65-66.

sredstvima. Za usluge dugotrajnijeg pranja novca mogu poslužiti sredstva investirana u tvrtke, turističke objekte ili casina. Ako je ciklus pranja novca završen, novac će se vratiti najčešće putem korespondentnog bankarstva u zemlju njihova podrijetla, sukladno međunarodnom platnom prometu.¹⁹

2.1.3.2.2. Transakcije gotovim novcem

Iako je moderna tehnologija uzela maha i svakodnevno plasira na tržište nove tehnike prijenosa novca, većina država osnove preventivne strategije vezane za problem pranja novca još uvijek temelji na gotovinskim transakcijama. U tom se svjetlu obveznom propisuje prijava redovnih i povezanih gotovinskih transakcija zakonom propisanog ograničenja, čime se transakcijama gotovim novcem još uvijek priznaje njihova učestalost i važnost prilikom analitičke obrade zaprimljenih podataka o transakcijama i osobama.²⁰

2.1.3.2.3. Neuobičajeni veliki polozi gotovine

Neuobičajeno veliki polozi gotovine kao tipologija pranja novca kod fizičkih osoba, odnose se na pologe gotovine na račune svih vrsta, a odstupaju od standardnog prometa po računu stranke. Predstavljaju znatne stavke i nemaju pokrića u zakonitom poslovanju i dohodcima stranke. Većina transakcija ovog tipa nema logičan slijed, analizirajući gospodarske i ekonomske kriterije.

Ova metoda pranja novca već samim imenom otkriva da se radi o gotovinskim položajima, odnosno o gotovinskim transakcijama. Međutim, kako pojam „neuobičajeno“ (visoki iznosi) varira od stranke do stranke, a veže se primjerice uz poslovnu pozadinu, često se radi o sumnjivim ili nelogičnim transakcijama koje po svojoj prirodi ne dosežu zakonom postavljeni limit za gotovinske transakcije, a imaju karakter sumnjivosti. Za prepoznavanje ovog oblika sumnjivih transakcija važna je izobrazba djelatnika financijskih i nefinancijskih institucija koji će uz indikatore za prepoznavanje sumnjivih transakcija i poznavanje poslovanja stranke moći razlučiti radi li se doista o nezakonitom poslovanju. Za prepoznavanje pranja novca

¹⁹ Ibid., str. 67-68.

²⁰ Ibid., str. 68.

putem gotovinskih pologa većih iznosa značajna je odredba članka 8. Direktive²¹ koja inzistira na provođenju dubinske analize stranke (što obuhvaća prikupljanje informacija o svrsi i predviđenoj prirodi poslovnog odnosa te stalno praćenje poslovnog odnosa), kao podloge za donošenje utemeljenih razloga za sumnju na pranje novca.²²

2.1.3.2.4. Povezane transakcije

Neuobičajeni ili veliki polozi gotovine lako plijene pozornost službenika i otvaraju daljnje mogućnosti brze detekcije procesa pranja novca zbog čega se češće koriste tzv. „povezane transakcije“. Radi se o razbijanju većeg iznosa novca na nekoliko manjih iznosa (kako bi se izbjegao limit prijave gotovinskih transakcija) zbog toga što polozi manjih iznosa gotovine naizgled ostavljaju dojam izbora dobre tehnike pranja novca.

Članak 20. Treće Direktive obuhvaća i ovu vrstu transakcija. U skladu s time zahtijeva se posvećivanje posebne pozornosti bilo kakvoj aktivnosti prilikom koje postoji vrlo velika vjerojatnost da je povezana s pranjem novca ili financiranjem terorizma. Nadalje, tom se normom upozorava na posebno složene i neobično velike transakcije i sve neobične uzorke transakcija koje nemaju očitu gospodarsku ili vidljivu zakonitu svrhu.²³

2.1.3.2.5. Doznake iz inozemstva

Vezano za doznake iz inozemstva kao indikatora sumnjivih transakcija zanimljive su one koje dolaze na račune rezidenata, a posebno u korist nerezidenata, doznake u velikim iznosima, iz *off shore* zona i one koje nemaju opravdanja, gledano prema prometu po računu ili po kreditnoj sposobnosti stranke.

Izuzetak od navedenog su redoviti mjesečni priljevi iz inozemstva na devizne račune domaćih fizičkih osoba koji potječu od mirovina ostvarenih u inozemstvu, renti, plaća pomoraca koji plove na stranim brodovima, plaća djelatnika domaćih pravnih osoba koje izvode investicijske radove u inozemstvu - za dio plaće u devizama i sl., zbog toga što se radi o redovitim

²¹ Vidjeti: Direktiva 2005/60/EZ o sprječavanju korištenja financijskog sustava u svrhu pranja novca i financiranja terorizma, raspoloživo na:

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32005L0060&from=HR> [2.12.2018.].

²² Ibid, str. 69-70.

²³ Ibid., str. 70-71.

primanjima, istom uplatitelju i primatelju, često nepromijenjenog iznosa. No i u ovim slučajevima one mogu biti zanimljive ako se radi o transakcijama koje po svom karakteru odstupaju od uobičajenih (dva ili više priljeva u istom mjesecu, dva ili više priljeva koji se uplaćuju na različite devizne račune iste fizičke osobe, nepoznati nalogodavatelj doznake i sl.) čime indiciraju na provođenje nelogičnih aktivnosti ili jasnu sumnju pranja novca ili financiranja terorizma.²⁴

2.1.3.2.6. Mjenjački poslovi

Mjenjački poslovi fizičkih osoba predstavljaju sljedeći modus pranja novca. Zbog toga što su uključene u široku lepezu novčanih transakcija, djelatnost mjenjačnica u razvijenim zemljama predmetom je strože zakonske regulative. Naime, mjenjački se poslovi obilato koriste za prikriivanje traga prljavom novcu, posebice novcu od prodaje droge (koji je najčešće u malim apoenima i različitih valuta), kako u svijetu tako i u RH.

Isto kao i kod casina, postoji opasnost da se mjenjačnice ne koriste za pranje novca posrednim putem, kupoprodajom strane valute, već posredno. Osnivanjem mjenjačnice s nekoliko podružnica proces pranja novca će se odvijati u potpunosti i pod neposrednim, punim nadzorom kriminalnog miljea. Iz istog razloga većina zakonodavstva u svijetu zahtjeva licenciranje mjenjačnica i njihov učinkoviti nadzor.²⁵

2.1.3.2.7. Korištenje kreditne linije

Promatranjem kreditne linije kao još jednog od brojnih načina pranja novca, bitno je napomenuti da postoji osnovna razlika između korištenja postojeće kreditne linije za povrat nezakonito stečenih sredstava i, sasvim suprotno, podizanja kredita od kojeg će se sredstva plasirati za nezakonite svrhe. U prvom redu podizanje kredita, bez obzira na iznos i krajnji cilj njegovih sredstava, nije predmet indikatora za prepoznavanje sumnjivih transakcija zbog poznatog izvora novca. Sasvim je drukčija situacija u kojoj se postojeća otvorena kreditna linija koristi za povrat sredstava prije isteka ugovorenog roka. U tom se slučaju nezakonito stečenim novcem vraća netom uzeti kredit prilikom čega je evidentno pretvaranje prljavog

²⁴ Ibid., str. 72.

²⁵ Ibid., str. 73-74.

novca u prividno zakonit. Postiže se krajnji cilj procesa pranja novca i osigurava potpuno legalna dokumentacija podrijetla novca.

Povrat kredita prije ugovorenog roka uz prethodni transfer sredstava između banke matice i kćeri, modelom vraćanja kredita depozitom ili depozita kreditom, jedan je od mogućih načina pranja novca. Banka matica iz inozemstva odobrava kredite i depozite bankama kćeri u drugoj državi koji se kontinuirano vraćaju novim zaduživanjima. Svrha povlačenja novih kredita ili depozita je navodna povoljna ročnost kredita koja je po stvarnom stanju nerijetko samo tri mjeseca duža od prijevremeno otplaćenog kredita. Konačno, cijena kredita je zapravo identična cijeni depozita, što potvrđuje da transakcije nemaju ekonomski opravdan i logičan cilj.²⁶

2.2. Zakonska regulativa

2.2.1. Zakon o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma

Ovim se Zakonom propisuju mjere, radnje i postupci koje obveznici i nadležna državna tijela poduzimaju radi sprječavanja i otkrivanja pranja novca i financiranja terorizma te druge preventivne mjere u svrhu sprječavanja korištenja financijskoga sustava za pranje novca i financiranje terorizma. Odredbe ovoga Zakona, koje se odnose na sprječavanje i otkrivanje pranja novca, odgovarajuće se primjenjuju i na sprječavanje i otkrivanje financiranja terorizma s ciljem sprječavanja i otkrivanja aktivnosti pojedinaca, pravnih osoba, skupina i organizacija u vezi s financiranjem terorizma. Mjere, radnje i postupci za sprječavanje i otkrivanje pranja novca i financiranja terorizma određeni ovim Zakonom provode se prije i/ili prilikom svake transakcije, kao i pri sklapanju pravnih poslova kojima se stječe ili koristi imovina te u ostalim oblicima raspolaganja sredstvima, pravima i drugom imovinom koji mogu poslužiti za pranje novca i financiranje terorizma.²⁷

Obveznik (kreditne unije, kreditne institucije, Hrvatska banka za obnovu i razvitak, Hrvatska pošta, leasing-društva itd.) ovoga Zakona prilikom obavljanja svojih djelatnosti dužan je ispunjavati obveze određene ovim Zakonom i na temelju njega donesenih podzakonskih akata, s ciljem sprječavanja i otkrivanja pranja novca i financiranja terorizma.

²⁶ Ibid., str. 74-76.

²⁷ Narodne novine (2017): Zakon o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma, Narodne novine d.d., Zagreb, br. 108/2017.

Obveznici su tako prilikom obavljanja svojih djelatnosti dužni:²⁸

1. procjenjivati rizik od zlouporabe za pranje novca i financiranje terorizma za pojedinu stranku, poslovni odnos, transakciju ili proizvod
2. provoditi mjere dubinske analize stranke
3. provoditi mjere za sprječavanje pranja novca i financiranja terorizma u poslovnim jedinicama i društvima u kojima obveznik ima većinski udio ili većinsko pravo u odlučivanju, a koje poslovne jedinice i društva imaju sjedište u trećoj državi
4. imenovati ovlaštenu osobu i njenog zamjenika
5. omogućiti redovno stručno osposobljavanje zaposlenika te osigurati redovnu internu reviziju
6. izraditi i redovito dopunjavati listu indikatora za prepoznavanje stranaka i transakcija za koje postoje razlozi za sumnju na pranje novca ili financiranje terorizma
7. obavještavati i dostavljati Uredu za sprječavanje pranja novca (u daljem tekstu: Ured) propisane i tražene podatke, informacije i dokumentaciju
8. osigurati čuvanje i zaštitu podataka te vođenje propisanih evidencija
9. uspostaviti odgovarajući informacijski sustav i
10. provoditi druge zadaće i obveze u skladu sa Zakonom i propisima donesenima na temelju navedenog zakona.

Da bi osigurali dosljedno i efikasno provođenje navedenih mjera, obveznici moraju uspostaviti učinkoviti sustav sprječavanja i otkrivanja pranja novca i financiranja terorizma.

Pravna ili fizička osoba koja obavlja registriranu djelatnost u Republici Hrvatskoj ne smije primiti naplatu ili obaviti plaćanje u gotovini u vrijednosti od 75.000,00 kuna i većoj. Obveznik je dužan o transakciji koja se provodi u gotovini u vrijednosti od 200.000,00 kuna i većoj obavijestiti Ured najkasnije u roku od tri dana od dana obavljanja transakcije. Carinska uprava obvezna je o svakoj prijavi unošenja ili iznošenja gotovine u domaćoj ili stranoj valuti preko državne granice u vrijednosti od 10.000,00 eura ili više obavijestiti Ured najkasnije u roku od tri dana od dana prijena gotovine preko državne granice.

²⁸ Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga (2015), [Internet]: Smjernice za provođenje Zakona o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma za obveznike u nadležnosti Hrvatske agencije za nadzor financijskih usluga, raspoloživo na: https://www.hanfa.hr/getfile/42189/Smjernice%20SPNFT_26012015.pdf [3. 12. 2018.].

2.2.2. Sustav sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma u Republici Hrvatskoj

Sustav sprječavanja i otkrivanja pranja novca i financiranja terorizma je skup mjera, radnji i postupaka koje obveznik uspostavlja radi utvrđivanja, procjenjivanja, ovladavanja i praćenja rizika od pranja novca i financiranja terorizma kojima obveznik jest ili bi mogao biti izložen u svome poslovanju.²⁹ Zakon definira sveobuhvatan okvir mjera koje su obveznici dužni poduzimati u cilju sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma, što je objašnjeno u prethodnom podnaslovu.

Rizik pranja novca ili financiranja terorizma je rizik da će stranka zloupotrijebiti financijski sustav za pranje novca ili financiranje terorizma. Zakon i međunarodni standardi određuju da sustav sprječavanja financiranja terorizma, kao i sustav sprječavanja pranja novca, nije u nadležnosti samo jedne institucije nego je to sustav u kojem su zakonski definirane uloge svakog sudionika i njihova međusobna interakcija i suradnja. Sustav se sastoji od sljedećih institucija:³⁰

- tijela prevencije – obveznici provedbe Zakona (banke, stambene štedionice, mjenjačnice, društva za osiguranje, brokeri, odvjetnici, javni bilježnici, porezni savjetnici i dr.)
- tijela nadzora – Hanfa, HNB, Financijski inspektorat, Porezna uprava, Carinska uprava
- tijela kaznenog progona – policija, državno odvjetništvo ...
- pravosuđe – sudstvo
- Ured za sprječavanje pranja novca.

Ključni element preventivnog sustava je obveza banaka i drugih Zakonom određenih obveznika obavješćivati Ured o:

- sumnjivim (gotovinskim i negotovinskim) transakcijama kada banke i drugi obveznici utvrde sumnju na pranje novca i financiranje terorizma bez obzira na visinu transakcije (režim sumnjivih transakcija),

²⁹ Narodne novine (2017): op. cit.

³⁰ Sustav sprječavanja pranja novca [Internet], raspoloživo na: <https://www.hanfa.hr/investicijski-fondovi/sustav-sprjecavanja-pranja-novca-i-financiranja-terorizma/#section2> [4. 12. 2018].

- banke i drugi obveznici su o sumnjivoj transakciji dužni Ured obavijestiti prije izvršenja sumnjive transakcije i obvezni su navesti razloge za sumnju na pranje novca i financiranja terorizma.

Nadzorna tijela: obavljaju nadzor nad obveznicima u pogledu primjene mjera za sprječavanje pranja novca i financiranja terorizma temeljem Zakona.

- Hrvatska narodna banka: nadzire provedbu Zakona kod banaka i drugih kreditnih institucija.
- Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga: nadzire provedbu Zakona kod sudionika tržišta kapitala, fondova i osiguranja.
- Financijski inspektorat: nadzire provedbu Zakona, kao primarni nadzornik, u sektoru tzv. nebankovnih financijskih institucija (mjenjača, pružatelja usluga transfera novca i dr.), te u sektoru profesionalnih djelatnosti (odvjetnici, javni bilježnici, računovođe, revizori i porezni savjetnici).
- Porezna uprava: nadzire provedbu Zakona kod priređivača igara na sreću. Porezna uprava također provjerava poštuju li domaće pravne i fizičke osobe propisano ograničenje naplate ili obavljati plaćanje u gotovini u iznosu 75.000,00 kn i većoj.
- Carinska uprava: nadzire prijenos gotovine preko državne granice.

Tijela kaznenog progona:

- Policija: provodi policijske izvide i financijske istrage kaznenog djela pranja novca postupajući po predmetima iniciranim od strane Ureda, od strane drugih tijela nadzora, i pokrenutih na vlastitu inicijativu.
- Državno odvjetništvo: usmjerava rad policije u obradama pranja novca po predmetima Ureda, zatim po predmetima drugih tijela iz sustava sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma te koordinira rad drugih nadzornih tijela.

Pred sudom se provodi kazneni postupak za kazneno djelo pranja novca i oduzimanje imovinske koristi, koji su inicirani od strane svih nadležnih tijela iz sustava sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma.



Slika 1. Sustav sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma u RH

Izvor: Sustav sprječavanja pranja novca [Internet], raspoloživo na: <https://www.hanfa.hr/investicijski-fondovi/sustav-sprjecavanja-pranja-novca-i-financiranja-terorizma/#section2> [4. 12. 2018.]

Sukladno navedenom Ured predstavlja dio sustava prevencije, kojem je primarna zadaća spriječiti korištenje financijskog sustava za pranje novca i financiranje terorizma. Dakle, Ured nije istražno tijelo nadležno za provođenje financijskih istraga, niti nadzorno inspeksijsko tijelo koje obavlja izravan nadzor kod obveznika provedbe Zakona jer sukladno Zakonu i međunarodnim standardima za provođenje tih radnji nadležna su druga tijela odnosno tijela progona i tijela nadzora iz sustava sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma. Ured je, kao financijsko-obavještajna jedinica, samo jedna karika u lancu u sustavu sprječavanja financiranja terorizma (kao i u sustavu sprječavanja pranja novca) koja tek u interaktivnoj suradnji s drugim nacionalnim nadležnim tijelima (DORH, USKOK, MUP, SOA, HNB, HANFA i nadzornim službama Ministarstva financija) i stranim financijsko-obavještajnim jedinicama može u potpunosti dati svoj puni doprinos u cilju sprječavanja korištenja financijskog sustava RH za financiranje terorizma.³¹

³¹ Ured za sprječavanje pranja novca (2012): Tipologije financiranja terorizma, Ministarstvo financija, Zagreb, str. 3-4., raspoloživo na: <http://www.mfin.hr/adminmax/docs/Tipologije%20FT-HR.pdf> [4. 12. 2018.]

2.3. Dubinska analiza stranke

Dubinska analiza stranke je obveza koja proizlazi iz Zakona o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma. Svi obveznici provedbe mjera, radnji i postupaka za sprječavanje i otkrivanje pranja novca i financiranja terorizma obvezni su, među ostalim, provoditi mjere dubinske analize stranke na način i pod uvjetima određenim Zakonom.

Među ostale obveze koje su obveznici dužni provoditi (osim provođenje dubinske analize) spadaju:³²

- izrada procjene rizika od pranja novca i financiranja terorizma
- uspostavljanje politika
- kontrola postupaka za učinkovito smanjivanje i djelotvorno upravljanje rizicima od pranja novca i financiranja terorizma
- provođenje mjera za sprječavanje pranja novca i financiranja terorizma u poslovnim jedinicama i društvima u kojima obveznik ima većinski udio ili većinsko pravo u odlučivanju, a koje imaju sjedište u drugoj državi članici ili trećoj državi
- imenovanje ovlaštene osobe i zamjenika ovlaštene osobe
- omogućavanje redovitog stručnog osposobljavanja i izobrazbe zaposlenika obveznika te osiguravanje redovite unutarnje revizije sustava sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma
- izradu i redovito dopunjavanje liste indikatora za prepoznavanje stranaka i sumnjivih transakcija i sredstava za koje postoje razlozi za sumnju na pranje novca ili financiranje terorizma
- obavještanje i dostavljanje Uredu za sprječavanje pranja novca propisanih i traženih podataka, informacija i dokumentacije o transakcijama, sredstvima i osobama
- čuvanje i zaštitu podataka te vođenje evidencija podataka propisanih Zakonom
- obvezu kreditnih i financijskih institucija da uspostave odgovarajući informacijski sustav s obzirom na svoju organizacijsku strukturu i izloženost riziku od pranja novca i financiranja terorizma te
- provođenje drugih obveza i mjera propisanih Zakonom i na temelju njega donesenih podzakonskih akata.

³² Terek, D. (2018): Dubinska analiza stranke i način njenog provođenja – I. dio, Računovodstvo i financije, br. 10/2018, Zagreb, str. 114.

Dubinska analiza stranke obuhvaća sljedeće mjere, ako nije drukčije propisano ovim Zakonom:³³

1. utvrđivanje identiteta stranke i provjeru njezina identiteta na osnovi dokumenata, podataka ili informacija dobivenih iz vjerodostojnoga, pouzdanoga i neovisnoga izvora, uključujući, ako ga stranka ima, kvalificirani certifikat za elektronički potpis ili elektronički pečat

2. utvrđivanje identiteta stvarnoga vlasnika stranke i poduzimanje odgovarajućih mjera za provjeru identiteta stvarnoga vlasnika stranke, uključujući poduzimanje mjera potrebnih za razumijevanje vlasničke i kontrolne strukture stranke kada je stranka trgovačko društvo, druga pravna osoba i s njome izjednačen subjekt ili trust i s njime izjednačen subjekt stranoga prava

3. prikupljanje podataka o namjeni i predviđenoj prirodi poslovnoga odnosa te drugih podataka u skladu s ovim Zakonom i na temelju njega donesenim podzakonskim aktima i

4. stalno praćenje poslovnoga odnosa, uključujući i kontrolu transakcija koje stranka obavlja tijekom poslovnoga odnosa kako bi se osiguralo da su transakcije koje se obavljaju u skladu sa saznanjima obveznika o stranci, poslovnome profilu, profilu rizika, uključujući prema potrebi i podatke o izvoru sredstava, pri čemu dokumentacija i podatci kojima obveznik raspolaže moraju biti ažurni.

Prilikom provedbi mjera kojima se utvrđuje identitet stranke i identitet stvarnog vlasnika stranke obveznik je dužan provjeriti je li osoba koja tvrdi da djeluje u ime stranke za to i ovlaštena te u skladu s odredbama Zakona utvrditi i provjeriti identitet te osobe. Obveznik je dužan primjenjivati sve naprijed navedene mjere dubinske analize, pri čemu opseg primjene mjera treba ovisiti o procjeni rizika. Procjena rizika pojedinog poslovnog odnosa ili povremene transakcije uređena je u čl. 14. Zakona. Prilikom provođenja mjera dubinske analize obveznici su dužni imati u vidu varijable i čimbenike rizika od pranja novca i financiranja terorizma kako bi mogli procijeniti rizike povezane s pojedinim poslovnim odnosom ili provođenjem povremene transakcije. Varijable rizika uključuju najmanje sljedeće: namjenu i predviđenu prirodu poslovnoga odnosa, uključujući i svrhu otvaranja računa stranci, vrijednost imovine koju stranka polaže, iznose i visinu obavljenih transakcija i redovitost ili trajanje poslovnoga odnosa. Čimbenici rizika povezani sa strankom mogu upućivati na potencijalno niži ili potencijalno viši rizik. Čimbenici rizika koji mogu utjecati na potencijalno viši rizik najmanje uključuju: stranke s kojima se poslovni odnos odvija u

³³ Ibid., str. 114.

neuobičajenim okolnostima, stranke koje imaju boravište na području države koje nemaju djelotvoran sustav sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma, države koje imaju znatnu razinu korupcije i sl., pravne osobe i pravna uređenja koja predstavljaju sredstva za čuvanje osobne imovine, društva koja imaju nominalne dioničare ili dionice na donositelja, društva s intenzivnim gotovinskim poslovanjem i sl. Na potencijalno viši rizik mogu upućivati i čimbenici rizika povezani s geografskim područjem, ali i čimbenici rizika koji su povezani s proizvodima, uslugama transakcijama ili kanalima dostave. Obveznik je dužan primijeniti mjere pojačane dubinske analize stranke u odnosu na pojedini poslovni odnos ili povremenu transakciju za koju je utvrđen visok rizik za pranje novca ili financiranje terorizma.³⁴

Obveznik je dužan, pod uvjetima određenima ovim Zakonom i na temelju njega donesenim podzakonskim aktima, obaviti dubinsku analizu stranke u sljedećim slučajevima:³⁵

1. prilikom uspostavljanja poslovnoga odnosa sa strankom
2. pri svakoj povremenoj transakciji u vrijednosti od 105.000,00 kuna i većoj, bez obzira na to je li riječ o jednokratnoj transakciji ili o više transakcija koje su međusobno očigledno povezane i koje ukupno dosežu vrijednost od 105.000,00 kuna i veću
3. pri svakoj povremenoj transakciji koja predstavlja prijenos novčanih sredstava u vrijednosti većoj od 1.000,00 eura u smislu Uredbe (EU) 2015/847
4. u pružanju usluga igara na sreću, prilikom stavljanja uloga i preuzimanja dobitaka, uključujući kupnju ili zamjenu žetona u kunskoj vrijednosti od 15.000,00 kuna i većoj bez obzira na to je li riječ o jednokratnoj transakciji ili o više transakcija koje su međusobno očigledno povezane i koje ukupno dosežu vrijednost od 15.000,00 kuna i veću
5. ako postoji sumnja u vjerodostojnost i primjerenost prethodno dobivenih podataka o stranci i
6. uvijek kada u vezi s transakcijom ili strankom postoje razlozi za sumnju na pranje novca ili financiranje terorizma, bez obzira na sva propisana izuzeća i vrijednost transakcije.

Iznimno, obveznici nisu dužni provesti mjere iz čl. 15. st. 1. točka 1., 2. i 3. Zakona (nisu dužni utvrditi identitet stranke, utvrditi identitet stvarnog vlasnika stranke, niti prikupiti podatke o namjeni i predviđenoj prirodi poslovnog odnosa) i mjere iz čl. 17. Zakona (nisu

³⁴ Ibid., str. 115.

³⁵ Ibid., str. 116.

dužni provesti dubinsku analizu stranke prilikom uspostavljanja poslovnoga odnosa ili obavljanja transakcije) u pogledu elektroničkoga novca ako su ispunjeni svi sljedeću uvjeti:³⁶

- platni instrument ne može se ponovno puniti ili je na tom platnom instrumentu ukupni iznos platnih transakcija ograničen na mjesečnoj razini u kunskoj protuvrijednosti iznosa od 250,00 eura te se platni instrument može koristiti isključivo u Republici Hrvatskoj
- sredstva pohranjena na platnom instrumentu ne smiju prelaziti kunsku protuvrijednost iznosa od 250,00 eura
- platni instrument upotrebljava se isključivo za kupnju robe ili usluga
- na platni instrument ne može se pohraniti anonimni elektronički novac i
- izdavatelj elektroničkoga novca provodi mjeru praćenja transakcija ili poslovnoga odnosa u svrhu otkrivanja složenih i neobičnih transakcija iz čl. 53. Zakona (radi se o složenim i neobično velikim transakcijama kao i o neuobičajenom načinu izvršenja transakcija koje nemaju očiglednu ekonomsku ili vidljivu pravnu svrhu ili odstupaju od uobičajenoga ili očekivanoga poslovanja stranke) ili sumnjivih transakcija iz čl. 56. Zakona (radi se o suzdržavanju obveznika od obavljanja sumnjive transakcije, a obveznik je nadalje dužan bez odgađanja prije obavljanja sumnjive transakcije obavijestiti Ured za sprječavanje pranja novca i u obavijesti navesti rok u kojem će se transakcija obaviti).

Tablica 1. sadržava pregled podataka koji se prikupljaju pri utvrđivanju identiteta stranke pri dubinskoj analizi stranke pri uspostavljanju poslovnog odnosa s fizičkom odnosno pravnom osobom.

³⁶ Ibid., str. 116.

Tablica 1. Pregled podataka koji se prikupljaju pri utvrđivanju identiteta stranke pri dubinskoj analizi stranke pri uspostavljanju poslovnog odnosa

	Podatci	Podatci na temelju kojih se podatci prikupljaju
Fizička osoba		
1. fizička osoba u vezi s kojom postoje razlozi za sumnju na pranje novca, što utvrđuju osobe iz čl. 4. st. 2. t. 16. Zakona	ime i prezime, prebivalište, datum rođenja, mjesto rođenja, identifikacijski broj, te naziv, broj i naziv izdavatelja identifikacijske isprave	1. Uvidom u službeni osobni dokument stranke u njezinoj nazočnosti. 2. Ako iz uvida u službeni osobni dokument obveznik ne može prikupiti sve propisane podatke, nedostajući podatci prikupljaju se iz drugih važećih javnih isprava koje podnese stranka, odnosno neposredno od stranke. 3. Obveznik može utvrditi i provjeriti identitet stranke koja je fizička osoba odnosno njezin zakonski zastupnik, obrtnik i osoba koja se bavi drugom samostalnom djelatnošću, i na drugi način, ako to pravilnikom odredi ministar financija. Ako pri utvrđivanju i provjeri identiteta stranke, sukladno odredbama ovoga članka, obveznik posumnja u istinitost prikupljenih podataka ili u vjerodostojnost isprava i druge poslovne dokumentacije iz koje su prikupljeni podatci, mora tražiti i pisanu izjavu stranke. 4. Ako je izdana punomoć, na temelju podataka iz punomoći.
2. fizička osoba koja nije obrtnik ni osoba koja obavlja drugu samostalnu djelatnost		
3. zakonski zastupnik fizičke osobe koja nije obrtnik ni osoba koja obavlja drugu samostalnu djelatnost		
4. obrtnik ili osoba koja obavlja drugu samostalnu djelatnost, ako za nju poslove obavljaju obveznici Zakona iz čl. 4. st. 2. t. 16. Zakona		
5. obrtnik ili osoba koja obavlja drugu samostalnu djelatnost		
6. obrtnik ili osoba koja obavlja drugu samostalnu djelatnost	naziv, sjedište (ulica i kućni broj, mjesto i država) i identifikacijski broj	1. Uvid u izvornike ili ovjerene preslike iz sudskog i drugog javnog registra. Izvornici ili ovjerene preslike ovih isparava ne smiju biti stariji od tri mjeseca (prilikom podnošenja). 2. Može neposrednim uvidom u sudski ili drugi javni registar. Na izvodu iz registra u koji je izvršen uvid obveznik u obliku zabilješke upisuje datum i vrijeme te ime i prezime osobe koja je izvršila uvid. Prije provjere obveznik mora provjeriti prirodu registra iz kojeg će uzeti podatke za provjeru identiteta. 3. Ako iz objektivnih razloga nije moguće prikupiti nedostajuće podatke na opisan način, obveznik prikuplja podatke neposredno iz izjave dane u pisanom obliku zakonskog zastupnika ili opunomoćenika stranke. Prikupljene podatke obveznik provjerava na način koji mu omogućuje poznavanje strukture vlasništva i kontrolu stranke u stupnju koji, ovisno o procjeni rizika, odgovara kriteriju zadovoljavajućeg poznavanja stvarnih vlasnika.
7. zakonski zastupnik pravne osobe	ime i prezime, prebivalište, datum rođenja, mjesto rođenja, identifikacijski broj, te naziv, broj i naziv izdavatelja identifikacijske isprave	1. Uvidom u službeni osobni dokument zakonskog zastupnika u njegovoj nazočnosti. 2. Podatci koji nedostaju prikupljaju se iz druge važeće javne isprave koju predloži stranka odnosno dostavi zakonski zastupnik. Ako pri utvrđivanju i provjeri identiteta zakonskog zastupnika obveznik posumnja u istinitost prikupljenih podataka, mora tražiti i njegovu pisanu izjavu. 3. Iz punomoći kada je zakonski zastupnik izdao punomoć u ime pravne osobe.

8.	opunomoćenik pravne osobe	ime i prezime, prebivalište, datum rođenja, mjesto rođenja, identifikacijski broj, te naziv, broj i naziv izdavalja identifikacijske isprave	1. Uvidom u službeni osobni dokument opunomoćenika u njegovoj nazočnosti. 2. Ako iz službenih dokumenata nije moguće prikupiti sve propisane podatke, podatci koji nedostaju prikupljaju se iz druge važeće javne isprave koju podnese opunomoćenik, odnosno neposredno od opunomoćenika. Ako pri utvrđivanju i provjeri identiteta opunomoćenika obveznik posumnja u istinitost prikupljenih podataka, mora tražiti i njegovu pisanu izjavu.
9.	opunomoćenik koji nije opunomoćenik pravne osobe		
10.	član druge pravne osobe i s njom povezanog subjekta iz čl. 21. Zakona	ime i prezime, prebivalište, datum rođenja i mjesto rođenja	1. Iz punomoći za zastupanje koje mu podnese zastupnik. 2. Ako iz tog ovlaštenja nije moguće prikupiti sve podatke, nedostajući podatci se prikupljaju neposredno od zastupnika. Ako pri utvrđivanju i provjeri identiteta osobe iz stavka 1. ovoga članka obveznik posumnja u istinitost prikupljenih podataka ili vjerodostojnost isprava iz kojih su podatci uzeti, mora prije uspostavljanja poslovnog odnosa ili izvršenja transakcije tražiti i pisanu izjavu zastupnika.
11.	zastupnik pravne osobe iz čl. 21. Zakona	ime i prezime, prebivalište, datum rođenja, mjesto rođenja, identifikacijski broj, te naziv, broj i naziv izdavalja identifikacijske isprave	1. Uvidom u službeni osobni dokument zastupnika u njegovoj nazočnosti. 2. Ako iz toga dokumenta nije moguće prikupiti sve propisane podatke, podatci koji nedostaju pribavljaju se iz druge važeće javne isprave koju podnese zastupnik, odnosno neposredno od zastupnika. Ako pri utvrđivanju i provjeri identiteta obveznik posumnja u istinitost prikupljenih podataka ili vjerodostojnost isprava iz kojih su podatci uzeti, mora prije uspostavljanja poslovnog odnosa ili izvršenja transakcije tražiti i pisanu izjavu zastupnika.
Pravna osoba			
1.	za pravnu osobu u vezi s kojom postoje razlozi za sumnju na pranje novca ili financiranje terorizma, a koje razloge utvrđuju obveznici iz čl. 4. st. 2. t. 16. Zakona	naziv, sjedište (ulica i kućni broj, mjesto i država) i identifikacijski broj	1. Uvidom u izvornik ili ovjereni preslik dokumentacije iz sudskog ili drugoga javnog registra koju mu u ime pravne osobe dostavi zakonski zastupnik ili opunomoćenik pravne osobe. Dokumentacija prilikom podnošenja obvezniku ne smije biti starija od tri mjeseca. 2. Obveznik može utvrditi i provjeriti identitet pravne osobe prikupljanjem podataka neposrednim uvidom u sudski ili drugi javni registar. Na izvodu iz registra u koji je izvršen uvid obveznik u obliku zabilješke upisuje datum i vrijeme te ime i prezime osobe koja je izvršila uvid. Prije provjere obveznik mora provjeriti prirodu registra iz kojeg će uzeti podatke za provjeru identiteta. Ako pri utvrđivanju i provjeri identiteta pravne osobe obveznik posumnja u istinitost prikupljenih podataka ili vjerodostojnost isprava i druge poslovne dokumentacije iz koje su uzimani podatci, mora od zakonskog zastupnika ili opunomoćenika prije uspostavljanja poslovnog odnosa ili izvršenja transakcije tražiti i njegovu pisanu izjavu. 3. Ako je izdana punomoć, na temelju podataka iz punomoći.
2.	za pravnu osobu za koju poslove obavljaju obveznici iz čl. 4. st. 2. t. 16. Zakona		
3.	pravna osoba osim druge pravne osobe odnosno s njom izjednačenog subjekta		
4.	druga pravna osoba odnosno s njom izjednačeni subjekti (čl.		1. Uvidom u izvornik ili ovjereni preslik dokumentacije iz sudskog ili drugoga javnog registra koju mu u ime pravne osobe dostavi zakonski zastupnik ili opunomoćenik pravne

<p>21. Zakona)</p> <ul style="list-style-type: none"> • druga pravna osoba: udruge, zaklade, fundacije, ostale pravne osobe koje ne obavljaju djelatnost • s drugom pravnom osobom izjednačeni subjekti: vjerske zajednice, udruge koje nemaju svojstvo pravne osobe te drugi subjekti koji nemaju pravnu osobnost ali samostalno nastupaju u pravnom prometu 	<p>naziv i sjedište</p>	<p>osobe. Dokumentacija prilikom podnošenja obvezniku ne smije biti starija od tri mjeseca.</p> <p>2. Obveznik može utvrditi i provjeriti identitet pravne osobe prikupljanjem podataka neposrednim uvidom u sudski ili drugi javni registar. Na izvodu iz registra u koji je izvršen uvid obveznik u obliku zabilješke upisuje datum i vrijeme te ime i prezime osobe koja je izvršila uvid. Prije provjere obveznik mora provjeriti prirodu registra iz kojeg će uzeti podatke za provjeru identiteta.</p> <p>Ako pri utvrđivanju i provjeri identiteta pravne osobe obveznik posumnja u istinitost prikupljenih podataka ili vjerodostojnost isprava i druge poslovne dokumentacije iz koje su uzimani podatci, mora od zakonskog zastupnika ili opunomoćenika prije uspostavljanja poslovnog odnosa ili izvršenja transakcije tražiti i njegovu pisanu izjavu.</p> <p>3. Ako je izdana punomoć, na temelju podataka iz punomoći.</p>
---	-------------------------	--

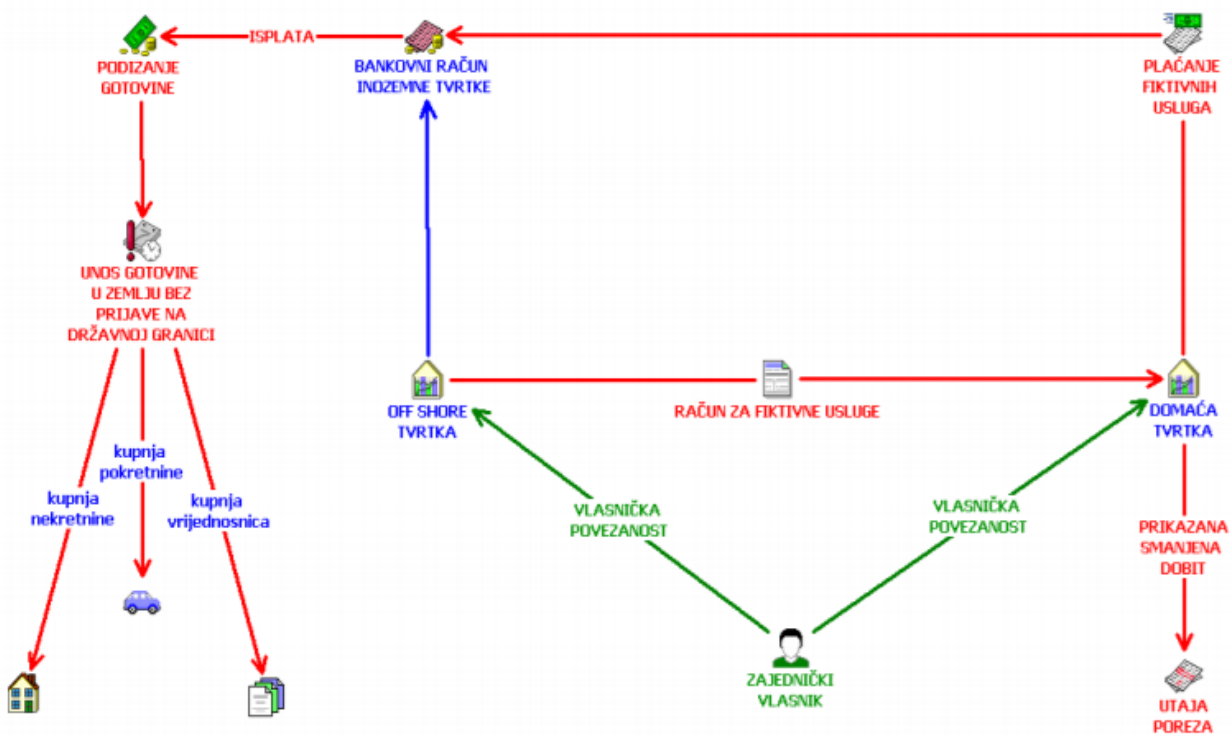
Izvor: Dremel, N. (2012): Dubinska analiza stranke, RRIF, br. 7/2012, Zagreb., str. 153-154.

3. PRIMJERI PRANJA NOVCA I FINANCIRANJA TERORIZMA

3.1. Primjeri pranja novca

3.1.1. Ispostavljanje fiktivnih računa

Inozemna tvrtka registrirana u *off shore* financijskom centru ispostavlja račun za usluge (konzultantske, marketinške, informatičke) domaćoj tvrtki. Domaća tvrtka plaća račun doznakom u inozemstvo na račun iste *off shore* tvrtke koji je otvoren u susjednoj ili drugoj, geografski bliskoj državi. Ispostavljeni račun inozemne *off shore* tvrtke evidentira se kao trošak u poslovnim knjigama domaće pravne osobe (umanjenje porezne osnovice). Inozemna i domaća tvrtka vlasnički su povezane, a doznačena novčana sredstva u inozemstvu se podižu u gotovini na teret nerezidentnog računa otvorenog u inozemstvu. Ista novčana sredstva se unose u Republiku Hrvatsku bez prijave na državnoj granici te se u daljnjem tijeku koriste za kupnju nekretnina i pokretnina u RH ili vrijednosnih papira.³⁷



Slika 2. Ispostavljanje fiktivnih računa

Izvor: Ured za sprječavanje pranja novca (2011): Tipologije pranja novca, Ministarstvo financija, Zagreb, str. 9., raspoloživo na: <http://www.mfin.hr/adminmax/docs/Tipologije%20PN-HR.pdf> [10. 12. 2018.].

³⁷ Ured za sprječavanje pranja novca (2011): Tipologije pranja novca, Ministarstvo financija, Zagreb, str. 9., raspoloživo na: <http://www.mfin.hr/adminmax/docs/Tipologije%20PN-HR.pdf> [10. 12. 2018.].

Karakteristike tipične za *off shore* tvrtke su da nema zaposlenih djelatnika u matičnoj zemlji u kojoj je registrirana već funkcionira putem tvrtke opunomoćenika, odnosno agenta ili posrednika koji za istu tvrtku obavlja usluge u svezi registracije ureda, te usluge povrata pošte, a sve to uz određenu naknadu. Takva *off shore* tvrtka nije niti u mogućnosti obavljati bilo kakvu gospodarsku djelatnost u matičnoj zemlji. Moguća svrha njezina osnivanja često se ogleda u otvaranju nerezidentnih računa putem kojih se, u pravilu, obavlja neosnovan transfer novčanih sredstava iz RH u inozemstvo i potom povrat tih sredstava u RH, unošenjem gotovog novaca preko državne granice bez prijave nadležnim carinskim tijelima ili kreditnom linijom.

Razlozi za sumnju pranja novca su doznake u inozemstvo, *off shore* tvrtke, nerezidentni računi, plaćanja s osnove usluga za koje se sumnja da nisu izvršene. Ispostavljanjem fiktivnih računa domaća tvrtka plaća manji porez, odnosno smanjena je porezna obveza. Taj način kaznenog djela je povezan s utajom poreza.

drugih kriminalnih aktivnosti osoba X prebacila je na nekoliko bankovnih računa otvorenih u jurisdikcijama u kojima je bankovna tajna nepovrediva. Sredstva koja su potjecala od hipotekarnog kredita stranim su bankama djelovala kao zakonito stečena. Na taj način je prljavi novac preslojen i integriran. Tvrtka A je postala nelikvidna te nije bila u mogućnosti otplaćivati niti glavnice niti kamate. Osoba Y je izjavila da nije imala nikakva saznanja o tvrtki i njezinom poslovanju kao i transferu novca na inozemne račune.³⁸

Razlozi za sumnjivu procjenu nekretnine su korištenje lažne dokumentacije koja nije u skladu sa stvarnom vrijednosti zgrade te korištenje više bankovnih računa otvorenih u jurisdikcijama u kojima je bankovna tajna nepovrediva.

3.2. Primjeri financiranja terorizma

3.2.1. Zlouporaba zakonite dobrotvorne organizacije

Prijava sumnjive transakcije podnesena je nakon što je osoba A pokušala položiti znatan iznos gotovinskih sredstava na račun dobrotvorne organizacije po kojem je navedena osoba imala ovlaštenje s uputom da se sredstva dalje prenesu javnom bilježniku u svrhu plaćanja predujma za kupovinu nekretnine.

Istraga je otkrila sljedeće:³⁹

- Uplate na račun dobrotvorne organizacije sastojale su se od više pologa gotovine (vjerojatno donacije), ali i uplata izravno s računa osobe A. Otkriveno je da je u korist računa osobe A izvršen veći broj pologa gotovine koja gotovina je odgovarala donacijama dobivenih od pojedinaca.
- Transakcije isplate koje su izvršene po računu odnosile su se na prijenose u korist neprofitne organizacije i međunarodne transfere u korist računa osobe B. Policijski izvori otkrili su da je osoba A bila povezana s osobom B te pojedincima koji su bili poznati po terorističkim aktivnostima.
- Nadležna državna tijela procijenila su da je dobrotvorna organizacija, koja je nastavila s ispunjavanjem važne društvene funkcije, bila iskorištavana i na način da je poslužila kao „paravan“ za prikupljanje sredstava i kao „sredstvo prenošenja“ u

³⁸ Ibid., str. 49.

³⁹ Ured za sprječavanje pranja novca (2012): Tipologije financiranja terorizma, Ministarstvo financija, Zagreb, str. 15., raspoloživo na: <http://www.mfin.hr/adminmax/docs/Tipologije%20FT-HR.pdf> [14. 12. 2018.]

svrhu preusmjeravanja tih sredstava prema poznatim teroristima, suradnicima osobe A.

Ovaj slučaj pokazuje da je sektor neprofitnih organizacija ranjiv čija se osnovna svrha postojanja zloupotrebljava u svrhe financiranja terorizma. Značajan rizik od zlouporabe u svrhu financiranja terorizma postoji zbog lošeg upravljanja takvim organizacijama (koje nisu usmjerene na stvaranje profita, pa je tako i sama kontrola njihovog poslovanja od strane nadležnih državnih tijela slabija) kao i zbog postojanja značajnih gotovinskih pologa.

3.2.2. Podaci s kreditnih kartica ukradenih putem Interneta

Osoba A često je posjećivala internetske stranice na kojima su bili podaci s kupljenih i ukradenih kreditnih kartica uključujući shadowcrew.com koja je istražena 2003. godine od strane United States Secret Service-a. Podaci s ukradenih kartica prosljeđivani su suradniku B, te potom osobi C, računalnom stručnjaku koji je bio specijaliziran za omogućivanje izrade i upravljanja web stranicama koji su bili dostupni na forumima ekstremista te je preuzimao s Interneta materijale jako nasilnog karaktera koji su bili namijenjeni poticanju napada. Kasnije je, provjerom telefonskih veza i e-mail zabilješki, utvrđeno da su ti suradnici bili povezani s terorističkom ćelijom u Bosni i Hercegovini te su bili uhićeni neposredno pred počinjenje napada.⁴⁰

Slučaj prikazuje kako teroristi posežu za većim iznosima nego što su im potrebne za određene napade. U ovom slučaju su osobe koje su pomagale teroristima koristile prednosti koje im pruža tehnologija te su na nezakoniti i anonimni način stekli sredstva. U ovakvom slučaju su potrebne sofisticirane forenzične vještine u otkrivanju prijevara.

⁴⁰ Ibid., str. 19.

4. ZAKLJUČAK

Zakon o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma koji je stupio na snagu 1. siječnja 2018. usklađen je s odredbama Direktive Europske unije o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma. U samom procesu sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma bitno je da sudjeluju svi sudionici procesa kako bi se spriječila ili smanjila zloupotreba financijskog sustava u svrhu pranja novca i financiranja terorizma. Hrvatski Ured za sprječavanje pranja novca sastoji se od Odjela za prevenciju i Odjela za analitiku, koji mogu zajedničkim radom navrijeme upozoriti obveznike na nepravilnosti u postupanju, kvalitetno prikupiti podatke te uz dobru informatičku potporu učiniti sve informacije dostupnim i analizu što pregledniju. No vrijedi posebno istaknuti kako je suradnja svih tijela na području prevencije i analize, jednako unutar zemlje kao i s inozemstvom, najučinkovitiji način sprječavanja mogućnosti pranja novca i financiranja terorizma. Obveznicima primjene mjera i radnji, posebice profesionalnim djelatnostima (računovođe, odvjetnici, revizori, javni bilježnici) često predstavlja dodatni administrativni teret u kojem ne vide rezultat njihova djelovanja. Rezultat njihova djelovanja više je preventivni, ali obveznici iz profesionalnih djelatnosti na taj način smanjuju svoj rizik poslovanja kako ne bi bili uvučeni u mrežu nelegalnih aktivnosti.

Modaliteti pranja novca najčešće se razlikuju ovisno o količini novca koji se želi oprati (putem financijskog ili nefinancijskog sektora) i samom procesu kroz koji novac prolazi, no faze polaganja i ležanja najlakše su za procijeniti rizik pranja novca jer pružaju neograničene mogućnosti za provođenje dubinske analize stranke ili transakcije. Dubinska analiza obuhvaća utvrđivanje i provjeru identiteta stranke te prikupljanje podataka o namjeni i predviđenoj prirodi poslovnog odnosa ili transakcije. Važno je i kontinuirano praćenje poslovnog odnosa jer se time osigurava primjena sustava procjene rizika na način da analiza transakcije odgovara saznanjima obveznika o stranci, vrsti posla i rizika te podatci o izvoru sredstava.

Uska je povezanost između postupka pranja novca i financiranja terorizma jer su i jedno i drugo ilegalne aktivnosti te u većini slučajeva novac dobiven postupkom pranja služi kao platežno sredstvo u postupku financiranja terorizma.

5. LITERATURA

1. Biluš, I. (2017): Novi Zakon o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma, RRIF, Zagreb.
2. Cindori, S. (2009): Unapređenje sustava sprječavanja pranja novca Republike Hrvatske i usklađivanje s međunarodnim standardima, doktorska disertacija, Pravni fakultet, Zagreb.
3. Dremel, N. (2012): Dubinska analiza stranke, RRIF, br. 7/2012, Zagreb.
4. Dremel, N. (2018): Sprječavanje pranja novca od 1. siječnja 2018. godine, Računovodstvo i financije, br. 1/2018, Zagreb.
5. Dremel, N. (2018): Svote u sustavu sprječavanja pranja novca, RRIF, br. 2/2018, Zagreb.
6. Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga (2015), [Internet]: Smjernice za provođenje Zakona o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma za obveznike u nadležnosti Hrvatske agencije za nadzor financijskih usluga, raspoloživo na: https://www.hanfa.hr/getfile/42189/Smjernice%20SPNFT_26012015.pdf
7. Katušić-Jergović, S. (2007): Pranje novca (Pojam, karakteristike, pravna regulativa i praktični problemi), Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Zagreb.
8. Metodologija znanstvenog istraživanja, [Internet], raspoloživo na: http://www.unizd.hr/portals/4/nastavni_mat/1_godina/metodologija/metode_znanstvenih_istrazivanja.pdf
9. Narodne novine (2017): Zakon o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma, Narodne novine d.d., Zagreb, NN 108/2017.
10. Sarić, Ž. (2014): Dubinska analiza stranaka u sustavu sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma kod posrednika u prometu nekretnina, raspoloživo na: http://www.agenti.hr/sadržaj/info-agent/strukovni-forumi/forum-22/22-forum-ZSPNFT_dubinska_analiza.pdf
11. Sarić, Ž. (2015): Zadaće posrednika u prometu nekretnina u provođenju mjera i radnji za sprječavanje pranja novca i financiranja terorizma, raspoloživo na: <https://www.hgk.hr/documents/predavanje-saric58aaaa16caa19.pdf>
12. Sustav sprječavanja pranja novca [Internet], raspoloživo na: <https://www.hanfa.hr/investicijski-fondovi/sustav-sprjecavanja-pranja-novca-i-financiranja-terorizma/#section2>
13. Terek, D. (2018): Dubinska analiza stranke i način njenog provođenja – I. dio, Računovodstvo i financije, br. 10/2018, Zagreb.

14. Ured za sprječavanje pranja novca (2011): Tipologije pranja novca, Ministarstvo financija, Zagreb, raspoloživo na: <http://www.mfin.hr/adminmax/docs/Tipologije%20PN-HR.pdf>
15. Ured za sprječavanje pranja novca (2012): Tipologije financiranja terorizma, Ministarstvo financija, Zagreb, raspoloživo na: <http://www.mfin.hr/adminmax/docs/Tipologije%20FT-HR.pdf>

6. SAŽETCI

Analiza pojava oblika i metoda otkrivanja pranja novca

Analiza pojava oblika i metoda otkrivanja pranja novca kroz različite primjere objašnjava metode pranja novca i korištene sofisticirane tehnologije, zakonsku regulativu i sustav za sprječavanje pranja novca. Pranje novca je iskorištavanje financijskog i nefinancijskog sustava za prikrivanje nelegalno stečenih sredstava. Zakonska regulativa propisuje mjere, radnje i postupke koje obveznici i nadležna državna tijela poduzimaju radi sprječavanja, otkrivanja i prevencije pranja novca, a dio te regulative su tijela prevencije, tijela nadzora, Ured za sprječavanje pranja novca, tijela kaznenog progona i pravosuđe koji zajedno čine sustav sprječavanja pranja novca. Tijela prevencije su banke, odvjetnici, javni bilježnici i dr., a HNB, Hanfa, Financijski inspektorat, Porezna uprava i Carinska uprava tijela nadzora. Ured za sprječavanje pranja novca je posredničko tijelo između, s jedne strane, financijskog i nefinancijskog sektora te tijela kaznenog progona (Policija i DORH) i pravosuđa (sudovi), s druge strane.

Ključne riječi: pranje novca, sustav sprječavanja pranja novca, zakonska regulativa.

SUMMARY

Analysis of methods and emerging forms of money laundering

Analysis of methods and emerging forms of money laundering through several cases explains the methods, used advanced technologies, legal regulation, and prevention system. Money laundering is the exploitation of a financial and non-financial system to conceal illegally acquired assets. Legal regulations prescribe the measures, actions, and procedures that the participants and the responsible state authorities take to stop, detect and prevent money laundering, and the part of the regulation are prevention authorities, supervisory authorities, the money laundering office, the criminal prosecution authorities and the judiciary which mutually form the prevention of money laundering system. Prevention authorities are banks, lawyers, notaries, and others, and Croatian National Bank, Croatian Financial Services Supervisory Agency, Financial Inspectorate, the Tax Administration and the Customs Administration are supervisory authorities. The prevention of money laundering office is a mediatorial authority between, on the one hand, the financial and non-financial sector and the criminal prosecution authorities (Police and State's Attorney Office) and the judiciary (courts), on the other.

Keywords: laundering money, money laundering prevention system, legal regulation.

7. ŽIVOTOPIS

Ime i prezime: Mirna Batinić

Datum i mjesto rođenja: 24.2.1992. Split

Obrazovanje:

2006. – 2010. – Ekonomsko-birotehnička škola Split

2010. – 2013. – Preddiplomski studij Poslovne ekonomije

2013. – 2016. – Diplomski studij Poslovne ekonomije – smjer Računovodstvo i revizija

2016. – 2019. – Diplomski studij Forenzike – smjer Financijsko - računovodstvena forenzika

Radno iskustvo:

Tijekom studiranja radila sam preko studentskog servisa u firmi Orvas d.o.o. (2 godine) te u UHY HB Ekonom d.o.o. (7 mjeseci) na poslovima računovodstva.

SVEUČILIŠTE U SPLITU

Sveučilišni odjel za forenzične znanosti

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, Mirna Batinić, izjavljujem da je moj diplomski rad pod naslovom

„Analiza pojavnih oblika i metoda otkrivanja pranja novca“

rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Nijedan dio ovoga rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan bez citiranja i ne krši ičija autorska prava.

Izjavljujem da nijedan dio ovoga rada nije iskorišten u ijednom drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Split, _____

Potpis studentice: _____